

Opening van het Europese Congres

23 maart 2007

Hooggeachte heer Bondsminister van Binnenlandse Zaken dr. Wolfgang Schäuble, hooggeachte heer vice-voorzitter van de Europese Commissie Franco Frattini, hooggeachte dames en heren diplomaten en parlementariërs, hoogerwaardede kardinalen, hoogerwaardede aartsbisschop Bagnasco en u allen, dierbare broeders in het bisschopsambt, geachte heer Luca Jahier en prominente gasten die de katholieke lekenorganisaties door heel Europa vertegenwoordigen, prominente gasten betrokken bij het leven van de Kerk, bij politiek en maatschappij, dierbare leden van religieuze orden en congregaties, dierbare vertegenwoordigers van (onze) jeugd, dierbare broeders en zusters namens de orthodoxe, protestantse en anglicaanse tradities,

[uitgesproken in het Engels:]

Ik heet u allen hartelijk welkom en verklaar ons Europese congres officieel geopend. Als Commissie van de Bisschoppenconferenties van de Europese Unie / COMECE zijn we verheugd, dat we dit evenement konden organiseren samen met de leken- en religieuzenorganisaties die deelnamen aan het werk van de Voorbereidingscommissie. Dit congres, als slechts één van de talloze gebeurtenissen die in deze dagen plaats hebben, werd opgezet om de 50ste verjaardag te gedenken van de ondertekening van de Verdragen van Rome en om naar de toekomst te kijken. We zijn blij dat u er allen voor hebt gekozen voor deze gelegenheid naar Rome te komen.

Waarom hebben wij u uitgenodigd? Welnu, wij geloven dat christenen goede redenen hebben, en misschien juist zij, om in deze dagen te vieren. Vijftig jaar, waarin vrede, vrijheid en welvaart ons hebben weggevoerd van onze continentoorlog, slavenom en armoede vormen inderdaad een goede reden tot feest vie-

ren. De Verdragen van Rome, en met name het Verdrag van de Europese Economische Gemeenschap, zijn niet de enige aanleiding tot deze ommekeer naar betere tijden in de Europese geschiedenis. De NAVO en de OSCE hebben daarin hun aandeel, evenals – met betrekking tot Centraal en Midden Europa – de morele be-

trokkenheid van talloze burgers zijn rol heeft gespeeld. Wij moeten benadrukken dat het geregeld geamendeerde en heronderhandelde Verdrag van de Gemeenschap desalniettemin nog altijd geldig is, voor wat betreft haar kernvoorzieningen inzake de gemeenschappelijke markt en haar instellingen. In de loop der jaren is het de hoeksteen geworden voor een vreedzame samenleving van Europese volken en landen.

Het idee voor een gemeenschappelijke markt werd het eerst gelanceerd door mijn landgenoot Johan Wilhelm Beyen, de toenmalige Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken. Via het Memorandum van de Benelux landen en de Declaratie van Messina in 1955 werd het vervat in een wettelijk bindend internationaal verdrag. Dit verdrag voorzag in gemeenschappelijke instellingen voor de vruchtbare en sociaal evenwichtige ontwikkeling van de Gemeenschappelijke Markt, zoals reeds beproefd in de Europese Kolen- en Staalgemeenschap. Niet in de laatste plaats dankzij de Europese Unie is Europa een ethisch gezien belangrijke weg ingeslagen in de laatste vijftig jaar. Reden dus om deze dagen te vieren.

Echter, de EU bevindt zich nu in een moeilijke fase van haar ontwikkeling. In welke richting zal haar reis zich voortzetten? Voor een bisschop is het moeilijk hierop te antwoorden, maar als christenen mogen we deze vraag ook niet negeren. Natuurlijk mag de Europese Unie niet worden gelijkgesteld met Europa, dat meer landen en volken telt dan de EU lidstaten heeft. Natuurlijk is Europa niet alleen een politieke of economische wereldregio, het staat ook voor een bepaalde spirituele en culturele inslag

(perspectief / manier van waarnemen en handelen / ...).

Maar wat volgt uit deze onderscheiden? Zal de geestelijke en culturele idee van Europa floreren als de EU in een slechte staat verkeert? Zal het Europese continent zich in een betere positie bevinden als de EU zwak is op wereldniveau? Zal een enkele natie in Europa er beter voor staan, lid van de EU of niet, als de EU gebrek aan invloed heeft bij de grote beslissingen op wereldniveau? Ten slotte: zullen de armste landen in de wereld er baat bij hebben, als de EU tot stilstand komt?

Zeker niet! Europa als grotere geografische entiteit, Europa als een bepaalde spirituele en culturele idee, zal alleen in betere conditie verkeren als de EU in een goede conditie is. Inderdaad, de mensheid zou er beter voor staan als de EU zichzelf zou bevrijden van haar zelfopgelegde beperkingen.

[uitgesproken in het Duits:]

Afscheid van nationalisme en bezinning op waarden

Hoe zijn deze ketenen ontstaan? Bijna alle moderne westerse maatschappijen bevinden zich vandaag in een geestelijke morele crisissituatie. Dat geldt ook voor de meeste lidstaten van de EU. In het bijzonder echter gaat de EU tegenwoordig verder nog gebukt onder ketenen, die George Bernanos de “collectieve gierigheid van het nationalisme” genoemd heeft. Van deze ketenen zullen we ons alleen kunnen bevrijden, als we erin slagen om nationaal egoïsme te overwinnen.

Daartoe zullen we hopelijk komen, als we ons op die gemeenschappelijke waarden

bezinnen. Daarvan zeggen we als christenen dat het onze waarden zijn, niet ons privé eigendom, maar die als universele waarden aan de hele mensheid toebehooren en in Europa al heel lang hun plaats hebben. Daarom is het heel welkom dat er nu in de EU meer over de gemeenschappelijke waarden wordt gesproken.

Daarbij moeten hieromtrent drie gevaren worden vermeden:

Ten eerste mag de waardendiscussie niet ook gebruikt worden om de religieuze bronnen uit beeld te laten verdwijnen, waaruit zij gevoed worden. Zonder religieuze wortels verliezen de waarden waarop de EU zich wil oriënteren hun inhoud en worden willekeurig. Het is verder geen belediging om andere religies te zeggen, dat de christelijke traditie voor Europa een prominente rol heeft gespeeld en nog altijd speelt. Dat te verzwijgen staat trouwens gelijk aan proberen om het spreken over God en geloofszaken zo mogelijk geheel uit de publieke ruimte te verdringen.¹

De Europese *founding fathers* Konrad Adenauer, Robert Schuman en Alcide de Gasperi, Joseph Bech, Paul Henri Spaak en Johan Wilhelm Beyen waren zich, boven partijpolitieke grenzen, bewust van het christelijke erfgoed. Daarin stemmen zij overeen met de andere stichtingsvaders van Europa die hier moeten worden genoemd, met Johannes Paulus II en de mannen en vrouwen van Solidarnosc (Solidariteit), met Vaclav Havel en de ondertekening van zijn Charta 77 en met vele anderen, die in Midden- en Oost-Europa voor de vrijheid en tegen onrecht en onderdrukking opkwamen en ten slotte de omverwerping van het systeem van onrecht te-

weeg brachten. Daarin onderscheiden zij zich van menig verantwoordelijk politicus vandaag de dag.

Ten tweede mag het aanhangen van waarden ook niet in de plaats komen van authentieke en effectieve solidariteit, die door sterke instellingen wordt bewerkstelligd. De supranationale methode heeft zich in het verleden bewezen en moet niet lichtvaardig worden opgegeven. De naam van ons congres luidt daarom ook *Waarden en perspectieven*. Van de waarden moeten concrete perspectieven voor gezamenlijk optreden kunnen worden afgeleid, anders zijn ze van weinig betekenis. Ons programma moet zich overigens daarvan rekenschap geven. Nu direct aansluitend en vanmiddag zullen we met de presentatie van het verslag van onze Commissie van Wijzen en van verdere bijdragen ingaan op de waarden en principes voor Europa. Morgenmiddag volgen dan onze boodschap aan de EU-top en de concrete perspectieven. In het midden, dus morgenochtend, staat de ontmoeting met de Heilige Vader. Twee vesperdiensten en een zondagsviering geven onze ontmoeting een ondersteuning in het gebed.

[Uitgesproken in het Italiaans:]

Het nadenken over de waarden in Europa zal niet, en dit is het derde gevaar, moeten leiden tot een bepaalde vorm van arrogantie en zelfvoldaanheid. Het beroep op waarden moet inderdaad niet een gevoel van superioriteit laten groeien. Een dergelijke oproep nodigt eerder uit tot een houding van zelfkritiek, dat wil zeggen dat wij ons zelf meten aan de hand van de waarden. Deze scheppen verplichtingen en brengen ook mee, dat men bereid moet zijn om offers te brengen. Er bestaat inderdaad een hiërarchie

1. Marcello Pera, Joseph Ratzinger, *Ohne Wurzeln*.

van waarden. In een overzicht van waarden, ook die in een constitutioneel Europees verdrag, zijn adequate beoordelingen noodzakelijk. De Kerk heeft de opdracht aan deze verplichting te herinneren. Het gaat hier niet zozeer om inmening van de Kerk in de politiek, maar meer – als u mij dit begrip toestaat – om ‘het politieke doel’.

“De waarde van de menselijke waardigheid, die voorafgaat aan elke politieke beslissing, verwijst naar de Schepper: slechts Hij kan waarden vaststellen die zich baseren op de kern van de mens en deze zijn onschendbaar. De waarden, die door niemand veranderd kunnen worden, zijn de werkelijke en eigen waarborgen van onze vrijheid en de menselijke grootsheid; het christelijk geloof ziet daarin het mysterie van de Schepper, die de mens naar zijn beeld en gelijkenis schiep” (nota 2).

De waardigheid van de mens heeft niet alleen betrekking op elk individu, maar ook op de mens in zijn totaliteit. De politiek van de Europese Unie lijkt de mens te reduceren tot zijn rol van producent of consument. Het is duidelijk dat een dergelijke beperkte visie niet acceptabel is. De mens is niet alleen een fysiek of economisch, maar ook een psychisch, sociaal, cultureel, moreel en spiritueel wezen. Hij is dat alles als levend wezen, en in een fundamentele relatie met andere personen, met de maatschappij, met God, de Schepper en de Verlosser.

Geachte dames en heren, beste vrienden, wij hebben bewust onze ontmoeting als ‘Europees congres’ onder de aandacht gebracht. Dat beeld maakt deel uit van ons programma. Zestig jaar geleden had – mei 1948 in de residentie van onze

Nederlandse regering te Den Haag – het grote Europese congres plaats. Ongetwijfeld zijn wij in vergelijking daarmee een kleine groep. Bij die gelegenheid waren er inderdaad meer dan achthonderd deelnemers, een aanzienlijk aantal ministers en meer dan honderd parlementariërs.

De Duitse delegatie onder leiding van kanselier Konrad Adenauer nam in 1948 nog een terughoudende positie in. De wonden van de oorlog waren nog te vers en de herinnering aan het nazi-regime en aan de sjoa was te gruwelijk. Vandaag, vanwege de diplomatieke wisseling zoals die is vastgesteld, vieren wij het gouden jubileum van de Verdragen van Rome onder Duits voorzitterschap. En op het weer verzoende Duitsland, geachte minister Schäuble, rust de hoop van vele Europeanen. Er is geen veelzeggender symbool mogelijk dan het succes van de visie van de oprichters. Daarom hier de laatste woorden van de boodschap aan de Europeanen, zoals de grote Denis de Rougemont die aan het slot van het Europese congres in Den Haag voorlas:

[Uitgesproken in het Frans:]

“De hoogste overwinning van Europa heet de waardigheid van de mens. En zijn werkelijke kracht ligt in de vrijheid. Dat is de inzet van onze strijd. Juist om onze verworven vrijheden te redden, maar ook om hun aanspraken uit te breiden tot aanspraken voor alle mensen, willen wij de unie van ons continent. Op deze unie bouwt Europa zijn bestaan en dat van de wereldvrede.”

Toch, we voelen het, vandaag is niets vaststaand! Na 1989, na 2004, maakt het gevaar van een nieuwe verdeeldheid zich

meester van het gemeenschappelijke huis van Europa. De onenigheid zou kunnen herleven over de toekomst van het verheugende plan, dat vijftig jaar geleden gelanceerd werd om ons te verenigen en niet om ons te verdelen. Laten wij als christenen het gebod van Christus volgen en zeggen:

“Vrede aan dit huis”

Dank voor uw aandacht.

Vertaling: H. Lohman M.A.